

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA “ILK QADAM” DAVLAT O'QUV DASTURINING QO'LLANILISHI

Yusupova Nilufar

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti talabasi

Ilmiy rahbari: Alimardanov Jo'rabek Bobonazarovich

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya: Maktabgacha ta'lim tizimi rivojlanishining hozirgi kundagi holati va sohada olib borilayotgan islohotlar haqida ma'lumotlar, tavsiya va xulosalar keltirilgan bo'lib ushbu jarayonda “Ilk qadam” dasturining maktabgacha ta'lim muassasalarida qo'llanilishi haqida ham ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, konsepsiya, ilk qadam dasturi, bola, Malaka

Kirish. Mamlakatimizda so'nggi yillarda ta'lim sohasida katta islohotlar amalga oshirilmoqda. Maktabgacha ta'lim alohida vazirlik sifatida tashkil qilinganligi yosh avlod tarbiyasining eng quyi pog'onasiga naqadar katta e'tibor berilayotganligiga yaqqol misol bo'la oladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2016-yil 29-dekabrda “2017-2021 yillarda maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi farmoni, “O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida”gi 2019-yil 10-maydagi PQ-4312/3106-sonli qarori PQ-2707-sonli qarori, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 30-sentyabrda “Maktabgacha ta'lim tizimi boshqaruvini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida” PF-5198-sonli Farmoni, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevralda “O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida”gi PF-4947-son Farmoni, Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 22-dekabrda “Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning Davlat standartini tasdiqlash to'g'risida”gi 802-sonli qarori va mavzuga bevosita bog'liq bo'lgan BMTning bolalar jamg'armasi YUNISEFning O'zbekistondagi vakolatxonasi texnik ko'magi yordamida yaratilgan maktabgacha ta'lim muassasalarining “Ilk qadam” Davlat o'quv dasturi yuqoridagi so'zlar namunasi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarining davlat o'quv dasturi “O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish borasidagi

Davlat talablariga muvofiq ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy hujjat qilib, unda maktabgacha ta'lim tashkilotlarining maqsad va vazifalari, o'quv-tarbiyaviy faoliyatning asosiy g'oyalari, maktabgacha yoshdagi bolalarni ta'limning keying bosqichiga o'tishidagi asosiy kompetensiyalari belgilab berilgan".

Mashg'ulot ta'lim tashkilotida bolalarga ta'lim berishning asosiy shaklidir. Mashg'ulot – pedagogning bolalarni kerakli bilim va malakalardan frontal holda xabardor qilishdir. Tarbiyachi bolalarga ta'lim berishni kun davomida amalga oshiradi: ularning bilimlarini boyitadi, madaniy, gigenik, xulq madaniyati, gaplashish nutqi, sanoq-hisob harakatlari kabi turli tuman malaka va ko'nikmalarini shakllantirib boradi. Ammo ta'lim berishda bosh rolni mashg'ulot egallaydi. Mashg'ulotlar maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limni tashkil etish shaklidir.

Ta'lim shakli deganda ta'lim beruvchi pedagog va bolalarning maxsus tashkil etilgan faoliyati tushuniladi va kun tartibida ma'lum bir vaqtda o'tkaziladi.

Ta'lim shakli bolalar soni, pedagog va bolalar o'rtasidagi o'zaro ta'sir xususiyatiga, o'tkazish joyiga shuningdek kun tartibida egallagan o'rniga qarab bir-biridan farq qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'limning frontal (umumiy), jamoaviy va yakka tartibdagi shakllaridan foydalaniladi. Bundan tashqari, bolalarga ta'lim berish ishlari, ekskursiya, ta'limiy o'yinlar orqali, kun davomida bolalarning mashg'ulotdan tashqari har xil faoliyatlarida ularning o'yinlariga rahbarlik qilish jarayonida amalga oshirilib boradi.

Mashg'ulot maktabgacha ta'lim yoshidagi hamma bolalar uchun majburiydir. Unda dastur mazmuni belgilab berilgan, kun tartibida unga ma'lum o'rin va vaqt ajratilgan. Mashg'ulot tarbiyachi rahbarligida o'tkaziladi, tarbiyachi mashg'ulotda bolalarni yangi bilimlardan xabardor qiladi, bolalarning amaliy mashg'ulotlarini tashkil etadi. O'quv materialining mazmuni asta sekin murakkablashtirilib boriladi.

Mashg'ulot bolalarni maktabga tayyorlashda katta ahamiyatga ega. Mashg'ulot orqali bolalar o'quv malakasini egallab oladilar. Ularda barqaror diqqat, irodani, diqqatni jalb eta olish kabi qobiliyatlar rivojlanadi.

Davlat talablari asosida tuzilgan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturiga asosan maktabgacha yoshdagi bolalarning ota-onalari, tarbiyachilari hamda o'zlari uchun turli sohalar bo'yicha dasturlar, qo'llanmalar, tavsiyalar, qiziqarli kitoblar, aqlan va jismonan rivojlantirishga yordam beradigan turli tuman o'yinchoqlar va ta'lim tarbiya qurollari yaratiladi.

Yosh avlodni tarbiyalash va o'qitish Maktabgacha ta'lim tizimining boshlang'ich bo'limi bo'lgan maktabgacha ta'lim tashkilotlaridan boshlanadi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida amalga oshiriladigan ta'lim-tarbiya ishini davr talabi darajasida olib borish maqsadida "ilk qadam" davlat o'quv dasturi tuzilgan. O'zbekiston Respublikasi Makabgacha ta'limi vazirligi bu dasturni respublikamizning o'ziga xos tomonlarini iqlimi, jugrofiy, iqtisodiy, madaniy, milliy sharoitlarini hisobga olib, uni qayta ishlab chiqdi. Dastur tug'ilgandan to yeti yoshgacha bo'lgan bolalar egallashi lozim bo'lgan bilim va malakalar hajmini o'z ichiga oladi. U maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarning psixologik-fiziologik va o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda ularni har tomonlama kamol toptirishni nazarda tutadi.

Tadqiqot metodologiyasi va tahlil natijalar. Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar, asosan, maktab ta'limiga maktabgacha ta'lim tashkilotlarida va oilada tayyorlanadi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni rivojlantirish va maktab ta'limiga tayyorlash 3 bosqichda amalga oshiriladi.

1. Bolalarni nutqini rivojlantirish
2. Jismonan rivojlantirish
3. Ma'nan rivojlantirish

O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'limga qo'yiladigan Davlat talablari, bolalarni qisqa muddatli guruhlarda maktabga tayyorlash "ilk qadam" davlat o'quv dasturi pedagoglar uchun yangi imkoniyatlarni vujudga keltiradi, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini tashkil etishda qo'llanayotgan eski shakl va uslublarni qayta ko'rib chiqishga undaydi, pedagogik tashabbus, tajriba va ijodga keng yo'l ochadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim-tarbiya berishning asosiy maqsad va vazifalari bolalarni jismoniy va aqliy jihatdan rivojlantirish, ularning ruhiyat, shaxsiy qobiliyatlari, intilish va ehtiyojlarini qondirish, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga, mustaqillik g'oyalariga sodiq holda voyaga yetib borishini ta'minlash, ularni maktabgacha yoshdagi bolalar ta'lim-tarbiyasiga qo'yilgan davlat talablariga muvofiq maktab ta'limiga tayyorlashdan iborat. Maktabgacha yoshdagi bolalarni rivojlantirish jarayoni oldiga qo'yilgan maqsad va vazifalarning bajarilishga erishish "ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida amalga oshiriladi.

Davlat talablari 0-7 yoshli bolaning qay darajada rivojlanganligi va egallagan yutuqlarini baholab boruvchi talablar bo'lib, ular bilim, Malaka va ko'nikmalar rivojlanishining ko'rsatkichlarini belgilaydi.

1. Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi
2. Ijtimoiy-hissiy rivojlanish
3. Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

4. Bilish jarayonining rivojlanishi

5. Ijodiy rivojlanish

Mazkur 5 ta yo'nalish 7 yoshgacha bo'lgan bolalarning o'z-o'ziga xizmat ko'nikmalarining shakllanishi, nutq, o'qish va savodga tayyorlash darajasini, atrof-olam haqidagi tushunchalarni va qo'yilgan talablarni egallashi uchun asosiy omil hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'limga qo'yiladigan Davlat talablari, bolalarni qisqa muddatli guruhlarda maktabga tayyorlash "ilk qadam" davlat o'quv dasturi pedagoglar uchun yangi imkoniyatlarni vujudga keltiradi, maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini tashkil etishda qo'llanayotgan eski shakl va uslublarini qayta ko'rib chiqishga undaydi, pedagogic tashabbus, tajriba va ijodga keng yo'l ochadi.

Davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining quyidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari va muassasalarida qo'llanilishi majburiydir.

- Davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida
- Maktabgacha ta'lim sohasida xizmatlar ko'rsatuvchi nodavlat MTTlar
- Ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllarida
- "Mehribonlik" uylari maktabgacha ta'lim guruhlarida

Monitoring va uzluksizlikni ta'minlash maqsadida maktabgacha va boshlang'ich ta'limni nazorat qiluvchi boshqaruv organlarida

"Ilk Qadam" Dasturining Maqsadi va Vazifalari

"Ilk Qadam" dasturi bolalar uchun o'ziga xos o'quv va tarbiyaviy mexanizmni taklif qiladi. Dastur asosan 3-6 yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan bo'lib, ularning shaxsiy rivojlanishiga va maktabgacha ta'limni muvaffaqiyatli boshlashlariga ko'maklashadi. "Ilk Qadam"ning asosiy maqsadlari quyidagilardan iborat:

1. **Kognitiv rivojlanish:** Bolalarni mantiqiy fikrlash, ijtimoiy munosabatlar o'rnatish, o'zaro yordam va o'zini o'zi anglashga yo'naltirish.
2. **Ijodiy rivojlanish:** Bolalarni san'at, musiqa, drama kabi faoliyatlar orqali o'z ifodali qobiliyatlarini rivojlantirish.
3. **Ijtimoiy va emosional rivojlanish:** Bolalarga jamoada ishlash, o'z his-tuyg'ularini boshqarish va boshqalar bilan aloqa o'rnatish qobiliyatlarini o'rgatish.
4. **Jismoniy rivojlanish:** Bolalarni jismoniy faollikka, sportga va sog'lom turmush tarziga rag'batlantirish.

Dastur Mazmuni va Strukturasi

"Ilk Qadam" dasturining asosiy tarkibiy qismlari bolalarning turli rivojlanish sohalarini qamrab olgan kompleks faoliyatlar to'plamidan iboratdir. U quyidagi yo'nalishlar bo'yicha amalga oshiriladi:

1. **Darslar va mashg'ulotlar:** Har bir yosh guruhiga mos ravishda o'qituvchilar bolalar bilan maxsus mashg'ulotlar o'tkazadilar. Bu mashg'ulotlar nafaqat bilim berish, balki bolalarni ijodiy va tanqidiy fikrlashga, mustaqil qarorlar qabul qilishga o'rgatadi.

2. **Ta'lim o'yinlari va amaliy mashg'ulotlar:** Bolalar o'yinlar orqali o'rgangan bilimlarini amaliyotda qo'llash imkoniyatiga ega bo'lishadi. Bu o'yinlar bilim olishning eng samarali usullaridan biridir.

3. **Individual va guruhli ishlash:** Dasturda bolalarga individual yondashuvni qo'llash, har bir bolaning rivojlanish xususiyatlarini inobatga olish alohida ahamiyatga ega. Shuningdek, guruhli faoliyatlar bolalar o'rtasida ijtimoiy aloqalarni rivojlantiradi.

4. **Rivojlanish monitoringi:** Dastur davomida bolalar individual rivojlanishlarini kuzatish va tahlil qilish uchun maxsus monitoring tizimi yaratilgan. Bu tizim bolalarning har bir sohadagi o'sish va rivojlanish darajasini baholash imkonini beradi.

"Ilk Qadam"ning Afzalliklari

1. **Ilmiy asoslangan metodika:** Dastur, maktabgacha ta'limning eng so'nggi ilmiy yutuqlariga asoslanadi, bu esa uning samaradorligini ta'minlaydi.

2. **Yuqori malakali o'qituvchilar:** "Ilk Qadam" dasturini amalga oshirishda o'qituvchilar maxsus treninglardan o'tib, pedagogik mahoratlarini oshiradilar, bu esa ta'lim sifatini yanada yuqori darajaga ko'taradi.

3. **O'qish va o'yin integratsiyasi:** O'qish va o'yin jarayonlarini birlashtirgan holda, bolalar yangi bilimlarni oson va qiziqarli tarzda egallaydilar.

4. **Bolalar uchun individual yondashuv:** Har bir bola o'ziga xosdir, va dastur har birining ehtiyojlarini inobatga olgan holda tashkil etiladi. Bu esa bolalarning rivojlanishiga maksimal darajada yordam beradi.

Xulosa

"Ilk Qadam" davlat o'quv dasturi maktabgacha ta'lim tizimini yanada rivojlantirishga katta hissa qo'shmoqda. Dastur, bolalarning ilk ta'limini muvaffaqiyatli boshlashlari uchun zarur bo'lgan barcha sharoitlarni yaratadi. Uning samarali qo'llanilishi natijasida bolalar nafaqat bilim olishadi, balki ijtimoiy, emosional va jismoniy rivojlanish uchun zarur ko'nikmalarni ham egallaydilar. Bu

dastur orqali ta'lim jarayonining sifatini oshirish, bolalarning erkin va to'liq rivojlanishiga ko'maklashish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Z.T. Nishanova "Rivojlanish psixologiyasi. Pedagogik psixologiya".
2. Xasanova. O U "Maktabgacha ta'lim pedagogikasi "
3. G'aniyeva, M. (2021). Effective Methods of TRIZ
4. MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA O'QUV JARAYONINI TASHKIL ETISH JARAYONI AS Abduqosimovna - INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM, 2023
5. SHAXS SHAKLLANISHIDA OILAVIY MUNOSABATLARNING AHAMIYATI. MA Suyunova - Eurasian Journal of Academic Research, 2022 - in-academy.uz
6. SHARQ ALLOMALARINING YUKSAK G'OYALARI BOLA TARBIYASINING ASOSI SIFATIDA. S Sharapova - INTERNATIONAL CONFERENCE: PROBLEMS AND ..., 2022

-